

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 3 juli 1914 kl. 11 f. m.

*Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1,
i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl.
Maj:t angående vissa önskemål i fråga om statens funk-
tionärers utbildning och tjänsteutövning.*

I en inom andra kammaren av herr *Lindhagen* avgiven motion, nr 161, hemställes, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t — till befrämjande av angelägenheten, att statens funktionärer av alla slag skola kunna i sitt arbete på bästa möjliga sätt tillgodose verkligheternas krav och folkets trängande behov — måtte 1) överväga i vad mån och på vad sätt vid statsfunktionärernas utbildning för sitt kall de må kunna bibringas dels teoretiska kunskaper och praktisk lärospån i förening samt dels undervisning och vägledning i samhällslära och social etik; 2) överväga, huruvida ej genom cirkulär eller annorledes kunde för ifrågavarande funktionärer eller vissa av dem redan nu tillkännagivas, att det är deras rätt och plikt att till vederbörande anmäla sina iakttagelser i tjänsteutövningen av brister i författningarna och erfarenheter om önskemål inom de verksamhetsområden, som deras tjänster omfatta.

Beträffande vad motionären anfört till stöd för sitt yrkande tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

I föreliggande motion återkommer motionären ofta till uttrycket »funktionarismen», ett allmänt begrepp, som ju icke är så lätt att närmare definiera, men varmed han synes förstå den samhällsmakt, som representeras av statens ämbets- och förtroendemän i olika grader: funktionarismen i sin allmännaste bemärkelse innefattar ämbetsmäns, styrelsans, representantskaps, ledningars, lärars, arbetsbefäls och alla andra förtroendemäns utbildning, förordnande och arbetsätt. Funktionarismen hör enligt motionärens me-

Utskottet.

ning jämte pressen till de *faktiska* statsmakterna i motsats till riksdagen och regeringen, som representera de *officiella* statsmakterna. Motionären anser, att denna funktionarism icke verkar så, som den borde och skulle, och föreslår därför vissa åtgärder, som enligt hans mening borde vara ägnade att avhjälpa eller mildra olägenheterna härav.

De brister hos funktionarismen, som avses, synas — att döma av motiveringen i motionen — vara av allehanda slag: att formellt skarpsinne skattas högre än tanken på det allmänna gagnet av det utförda arbetet, att befordringsutsikterna spela en dominerande roll, att grundlagens föreskrift om skiicklighet och förtjänst såsom enda befordringsgrund eftersättes, att högre platser inom förvaltningen i regeln få karaktären av s. k. reträttplatser, att rättvisans och billighetens fordringar icke vinna tillbörligt beaktande o. s. v. Allt detta måste ju betraktas som mycket allvarsamma anmärkningar. Motionären synes dock icke i första rummet ha fäst sig vid vad man vanligen menar med försumlighet eller egentliga fel i ämbetets eller tjänstens utövning, utan huvudsakligen vid de brister, som kunna hänföras till den anda, i vilken arbetet utföres: han önskar, att statens funktionärer alltid måtte besjålas av syftet att icke främst söka sitt eget, utan det helas väl, folkets, demokratiens bästa, att lyssna till »livets röster», att lära bättre känna livet självt, sådant det ter sig i sin inneboende strävan till utveckling och fullkomning.

Utskottet kan i detta avseende icke underlåta att framhålla svårigheten av att avgiva en fullt opartisk dom, när det gäller att pröva den inre halten av dessa funktionärens uppsåt och bevekelsegrunder med hänsyn till det sätt, varpå de fylla sitt kall. Därtill fordras en synnerligen vidsträckt erfarenhet av personlig och annan art om hithörande förhållanden, en stor människokänedom. Härmed har utskottet dock icke velat förringa värdet av motionärens uttalanden.

Motionären vill nå det angivna målet väsentligen på upplysningens väg. Han yttrar: »För att människorna och följaktligen också deras samhällen skola förbättras, kräves det oavslåtligt upplysning.» Det är genom »*revolutionerande av hjärnorna*», som institutionerna skola omskapas. Emellertid framskyntar därjämte i motionen den uppfattningen, att det är på sinnelaget, på viljan till pliktuppfyllelse allt dock ytterst kommer an. Det hade varit önskligt, att motionären något mera inlåtit sig på spörsmålet om förhållandet mellan upplysning och pliktuppfyllelse. Erfarenheten ger alltför tydligt vid handen, att den bästa upplysning visst icke alltid är mäktig att framkalla vilja till pliktuppfyllelse. Pliktbudet torde väl — tydligare eller dunklare — göra sig förnimbart hos varje människa, och

det är ingalunda alltid så, att den, som erhållit en grundligare etisk upplysning, handlar mera pliktenligt än den, som kanske endast äger mycket elementära kunskaper i detta avseende.

Motionären framstår i sin motivering nästan alltigenom som idépolitikern, som icke synes tvivla på idéernas inneboende makt att omskapa människornas sinnen och därmed institutionerna. Motionen innebär huvudsakligen ett angivande av allmänna riktlinjer för en politisk verksamhet, och dess räckvidd blir på detta sätt synnerligen stor.

Emellertid utmynnar motionärens framställning i två punkter, som båda innehålla yrkanden av mera realpolitisk innebörd.

Vad det första yrkandet beträffar, vill utskottet erinra, att redan nu meddelas genom religionsundervisningen i allmänhet undervisning även i etik, om det än villigt måste medgivnas, att denna undervisning mången gång kan vara mycket ofullständig. Varje undervisning i etik blir ju mer eller mindre en undervisning jämväl i social etik, ty etiken måste alltid beröra den enskildes förhållande till omgivningen i trängre och vidsträcktare bemärkelse, hans plikter som medlem av familjen och som medlem av samhället. Utskottet håller emellertid före, att det för statsfunktionärerna skulle vara av gagn, om de jämte teoretisk och praktisk utbildning i specialfacken kunde erhålla en något fylligare undervisning i social etik, anpassad efter deras blivande verksamhet, eller, som motionären kallar det, en undervisning i »sambällslära och social etik». Utskottet inser dock svårigheten i att anordna en sådan undervisning, som ju kräver andra lärare med vid blick över samhällslivet och mäktiga ett djupgående personligt inflytande, som kan göra denna undervisning verkligt fruktbar. Undervisningen borde emellertid icke göras obligatorisk eller avslutas av någon examen, åtminstone icke förr än tillräcklig erfarenhet vunnits om denna undervisnings resultat; den borde enligt utskottets mening helst meddelas i form av frivilliga kurser. Huru sådana kurser borde anordnas, har utskottet icke närmare kunnat inlåta sig på.

I samband härmed vill utskottet kraftigt betona önskvärdheten av att vid befordringar tages hänsyn utom till teoretiska kunskaper jämväl till sådana rent praktiska insikter och färdigheter, som äro behöfliga för att ifrågavarande befattningar må kunna skötas på ett gagnande sätt.

tt, såsom nu stundom är fallet, befordra personer till platser, för vilka de äro teoretiskt överkvalificerade, men praktiskt underkvalificerade, anser utskottet vara en yttring av ett felaktigt befordringssystem.

Även motionärens andra yrkande finner utskottet vara synnerligen behjärtansvärt. Det borde vara underordnades både rätt och plikt att till

vederbörande anmäla gjorda iakttagelser och erfarenheter om brister i författningarna och deras tillämpning; likaså synes det böra ligga i överordnades intresse att genom de underordnade få sådana upplysningar eller, som motionären uttrycker det, »få befallningar nerifrån, d. v. s. från verkligheternas och folkets behov». Utan tvivel skulle på denna väg många uppslag kunna vinnas, som vore väl värda att tillvaratagas och utnyttjas. Dock vill utskottet bestämt framhålla vikten av, att dylika upplysningar erhålla en allt igenom saklig prägel, så att de icke må tjäna den personliga angivelsens syften. Redan nu torde de önskemål, som av motionären uttalas, inom vissa kårer vara förverkligade, och särskilt har sig utskottet bekant, att det på ett område, det militära, är föreskrivet, att underordnade av en viss grad skola delgiva sina chefer önskingar och gjorda iakttagelser i tjänsten. Lyckligast vore naturligtvis, om alla överordnade själva insåge vikten härav och personligen uppmuntrade sina underordnade att avgiva meddelanden av hithörande slag. Men full insikt om nyttan av ett sådant mera fritt samarbete mellan över- och underordnade, torde icke alltid förefinnas inom våra tjänstemannakårer, varför en påminnelse i detta hänseende synes utskottet väl behövlig. Cirkulärskrivelser i ärendet torde dock lända till föga båtnad, emedan sådana ofta nog läggas på hög och glömmas; ett bättre och mera effektivt medel vore säkerligen, att i vederbörandes instruktioner inskräptes vikten av här antydda krav.

På grund av vad utskottet anfört får utskottet alltså hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhänga, att Kungl. Maj:t, till befrämjande av angelägenheten att statens funktionärer av alla slag skola kunna i sitt arbete på bästa möjliga sätt tillgodose verkligheternas krav och folkets trängande behov, måtte

1) överväga, i vad mån och på vad sätt det må beredas tillfälle för statsfunktionärer att t. ex. genom frivilliga kurser erhålla undervisning i samhällslära och social etik;

2) överväga, huruvida och i vilken utsträckning det genom instruktioner, tjänstgöringsreglementen eller annorledes bör — där sådant icke redan förekommer — fästas statsfunktionärers uppmärksamhet däraf, att det är deras rätt och plikt att till vederbörande anmäla

sina i tjänsteutövningen gjorda iakttagelser av brister i författningarna och erfarenheter om önskemål inom de verksamhetsområden, som deras tjänster omfatta.

Stockholm den 2 juli 1914.

På utskottets vägnar:

NILS HELGER.
